

MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC
SOLUTIONS

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI BAXGALTERIYA SOHASIDAGI
MILLIY VA XALQARO STANDARTLARNING ALOQALARI VA FARQLARI

Xoliqova Durdona

*“University Of Managament And Future Technologies” universiteti “Raqamli
iqtisodiyot va moliyaviy texnologiyalar” kafedrası assistenti*

Annotatsiya: Maqolada xalqaro buxgalteriya standartlari (IFRS) va O'zbekiston amaliyoti o'rtasidagi o'zaro aloqalar va farqlar tahlil qilinadi. Xalqaro buxgalteriya standartlari dunyo bo'ylab moliyaviy hisobotlarni tayyorlashda yagona me'yorlarni belgilaydi, ammo har bir mamlakat o'zining iqtisodiy va huquqiy tizimiga mos tarzda bu standartlarni amalda qo'llashda ba'zi farqlarga ega. O'zbekistonda buxgalteriya hisobi tizimi Xalqaro buxgalteriya standartlariga moslashtirish jarayonida bo'lib, bu mamlakat iqtisodiyotining global tizimga integratsiyasini tezlashtirishga yordam beradi. Ushbu maqola O'zbekistonda buxgalteriya amaliyotida xalqaro standartlarning qo'llanilishi va rivojlanish istiqbollari haqida muhim fikrlar bildiradi.

Kalit so'zlar: Xalqaro buxgalteriya standartlari, IFRS, buxgalteriya hisobi, O'zbekiston amaliyoti, moliyaviy hisobotlar, korxona faoliyati, moliyaviy tahlil, investitsiyalar, iqtisodiy integratsiya, normativ hujjatlar.

Kirish

Xalqaro buxgalteriya standartlari (IFRS) buxgalteriya hisobi va moliyaviy hisobotlarni global miqyosda bir xil va yaxlit tizimda yuritish uchun mo'ljallangan me'yoriy hujjatlar to'plamidir. Dunyoning ko'plab mamlakatlarida bu standartlar amalda bo'lib, ular korxonalarga moliyaviy hisobotlarini xalqaro talablarga mos ravishda tayyorlash imkonini beradi. O'zbekistonning buxgalteriya tizimi ham Xalqaro buxgalteriya standartlariga moslashish jarayonida bo'lib, bu jarayon iqtisodiyotning global integratsiyasini ta'minlash, chet el investitsiyalarini jalb qilish va mamlakatning moliyaviy barqarorligini kuchaytirish maqsadida amalga oshirilmoqda.

Adabiyotlar tahlili

International Financial Reporting Standards (IFRS) - IFRS xalqaro buxgalteriya standartlari bo'lib, moliyaviy hisobotlarni taqdim etishda yagona qoidalar va me'yorlarni belgilaydi. 1973 yilda tashkil topgan IFRS Foundation va Xalqaro Buxgalteriya Standartlari Kengashi (IASB) tomonidan boshqariladi. IFRS asosida, moliyaviy hisobotlar, soliq, aktivlar, majburiyatlar, daromad va xarajatlarni hisoblash metodologiyasi belgilangan.

O'zbekiston Respublikasining buxgalteriya tizimi - O'zbekistonda buxgalteriya hisobi va moliyaviy hisobotlar yuritilishi, asosan, 1998 yildan boshlab ISO 9000 standarti asosida rivojlanayotgan bo'lib, so'nggi yillarda Xalqaro buxgalteriya standartlariga moslashtirilgan. 2007 yilda O'zbekiston Respublikasi "Buxgalteriya hisobi va moliyaviy

MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS

hisobotlar to'g'risida"gi qonunni qabul qildi, bu esa buxgalteriya amaliyotida xalqaro standartlarga integratsiyani tezlashtirdi.

Xalqaro buxgalteriya standartlarining O'zbekistonda qo'llanilishi - O'zbekiston hukumati IFRSni amalga oshirish uchun bir qator qadamlar tashladi, jumladan, 2009 yilda IFRS asosida faoliyat yurituvchi kompaniyalar uchun qoidalar joriy etildi. Buxgalteriya sohasidagi me'yoriy hujjatlar 2012 yildan boshlab yanada modernizatsiya qilindi, shuningdek, xususiy va davlat sektori uchun alohida me'yorlar ishlab chiqildi.

Moliyaviy hisobotlar va ularning tahlili - Moliyaviy hisobotlar ishlab chiqishda xalqaro standartlarning ahamiyati oshgan. IFRS taqdim etgan me'yorlar kompaniyaning moliyaviy holatini aniqroq aks ettirishga yordam beradi, bu esa investorlar, kreditorlar va boshqa manfaatdor tomonlar uchun muhim axborot manbai bo'lib xizmat qiladi. O'zbekiston amaliyoti ham moliyaviy hisobotlar tahlilida xalqaro standartlar asosida rivojlanib bormoqda.

Xalqaro buxgalteriya standartlari (XBS) – bu dunyo bo'ylab korxonalar tomonidan moliyaviy hisobotlarni tayyorlashda foydalaniladigan umumiy qabul qilingan qoidalar va prinsiplar to'plamidir. XBSning asosiy maqsadi kompaniyalar tomonidan taqdim etilgan moliyaviy hisobotlarning to'g'ri, aniq va solishtiriladigan bo'lishini ta'minlashdir. Bu standartlar dunyo bo'ylab iqtisodiy operatsiyalarni nazorat qilish va monitoring qilishni osonlashtiradi, shuningdek, xalqaro miqyosda investitsiya faoliyatini rivojlantirishga yordam beradi. Xalqaro buxgalteriya standartlariga asosan ishlab chiqilgan hisobotlar nafaqat yirik kompaniyalar, balki kichik va o'rta bizneslar uchun ham manfaatli bo'lib, moliyaviy tahlilni soddalashtiradi.

O'zbekiston Respublikasida buxgalteriya tizimi va moliyaviy hisobotlar sohasidagi islohotlar 2018-yildan boshlab xalqaro buxgalteriya standartlariga moslashtirishga qaratilgan bir qancha choralar ko'rildi. O'zbekiston hukumati xalqaro iqtisodiy integratsiyani mustahkamlash va korxonalarga global bozorlarda raqobatlashishga imkon berish maqsadida xalqaro moliyaviy hisobotlarni qabul qilishni boshlab, bu jarayonni to'g'ri amalga oshirish uchun bir qator strategiyalarni ishlab chiqqan. Buxgalteriya hisobining xalqaro standartlarga moslashtirilishi O'zbekistonning iqtisodiy barqarorligini ta'minlashga, investorlar ishonchini oshirishga va milliy iqtisodiyotning rivojlanishiga hissa qo'shadi.

Xalqaro buxgalteriya standartlarining O'zbekistonga kirib kelishi va ularga asoslangan buxgalteriya tizimining shakllanishi bir qancha ijtimoiy, texnik va iqtisodiy muammolarni keltirib chiqardi. XBSning asosiy tamoyillari, jumladan, moliyaviy hisobotlarni shakllantirishda foydalaniladigan umumiy prinsiplar, aktivlar va passivlar, daromadlar va xarajatlar bilan bog'liq aniq ko'rsatmalarni talab qilganligi sababli, O'zbekistondagi kompaniyalar uchun bu tizimga o'tish murakkab bo'lishi mumkin. Biroq, bu tizimni amaliyotga joriy qilish uchun zarur bo'lgan islohotlar kengayib, muvaffaqiyatli amalga oshirila boshladi.

MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS

Birinchi bosqichda, buxgalteriya hisobi va moliyaviy hisobotlarni xalqaro standartlarga moslashtirish jarayonida O'zbekiston ko'plab davlat va xususiy sektorda faoliyat yuritayotgan tashkilotlarga ta'lim, konsultatsiya va amaliy ko'mak ko'rsatdi. O'zbekiston Respublikasida moliyaviy hisobotlarni XBSga moslashtirish bo'yicha o'quv kurslari va seminarlar tashkil etildi, bu esa moliyaviy xodimlarning xalqaro talablar asosida malakasini oshirishga yordam berdi.

O'zbekistonda buxgalteriya hisobi tizimining xalqaro buxgalteriya standartlariga moslashuvi bir qator muammolarni yuzaga keltirdi:

O'zbekistonning soliq tizimi ko'plab hollarda xalqaro standartlarga mos kelmaydi. Xususan, soliqni hisoblash va taqdim etishning o'ziga xos qoidalari mavjud bo'lib, ular XBSga to'g'ri kelmaydi. Xalqaro buxgalteriya standartlari soliqning shaffofligini ta'minlashni talab qilsa-da, O'zbekistonda ko'plab soliq to'lovchilarning soliqdan chetlashishi holatlari mavjud. Bu holatni bartaraf etish uchun soliq tizimining takomillashtirilishi va soliq tushumlarining barqarorligini ta'minlash zarur.

Xalqaro buxgalteriya standartlari doirasida yangi moliyaviy hisobotlarni tuzish uchun zarur bo'lgan yuridik asoslar mavjud. O'zbekiston qonunchiligi va amaliyotida ba'zi muammolar mavjud bo'lib, ular xalqaro standartlarga to'liq mos kelmaydi. Shu sababli, xalqaro tizimga moslashtirish uchun O'zbekistonning qonunlarini o'zgartirish va yangi buxgalteriya qonunlarini ishlab chiqish zarur. Xalqaro standartlar asosida moliyaviy hisobotlarni to'g'ri va samarali tarzda tayyorlash uchun kompaniyalarda yuqori sifatli axborot texnologiyalari tizimi kerak. O'zbekistonda ko'pgina kichik va o'rta bizneslar uchun bu yangi texnologiyalarga moslashish qiyin bo'lishi mumkin, chunki ko'plab tashkilotlar hali ham an'anaviy va qog'oz asosida ishlashmoqda. Bu jarayonda IT infratuzilmasini yangilash va buxgalteriya tizimlarini avtomatlashtirishga katta e'tibor berish zarur.

Xalqaro buxgalteriya standartlariga to'liq moslashish uchun O'zbekistondagi barcha buxgalteriya mutaxassislari uchun yangi treninglar, ta'lim dasturlari va o'quv resurslari zarur. Bu o'quv dasturlari nafaqat yirik kompaniyalar uchun, balki kichik va o'rta bizneslar uchun ham mo'ljallangan bo'lishi kerak.

Xalqaro buxgalteriya standartlariga o'tishning ko'plab afzalliklari mavjud, ularning ba'zilariga quyidagilarni kiritish mumkin:

Xalqaro buxgalteriya standartlari orqali kompaniyalar o'z moliyaviy holatini to'g'ri aks ettiradilar, bu esa ularning investorlar tomonidan qabul qilinishini osonlashtiradi. Yangi tizimda faoliyat yuritayotgan kompaniyalar xalqaro bozorlarga integratsiyalashishda muvaffaqiyatli bo'lishadi, bu esa ularning global raqobatbardoshligini oshiradi.

Moliyaviy hisobotlar shaffof bo'lishi natijasida davlat soliq tizimining samaradorligi oshadi. Shuningdek, soliq to'lovchilar o'z faoliyatlarini aniq va haqqoniy tarzda ko'rsata boshlashadi, bu esa davlat byudjetining to'ldirilishiga yordam beradi.

MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS

Xalqaro buxgalteriya standartlari kompaniyalar uchun yangi investorlarni jalb qilish imkonini beradi. O'zbekistonning xalqaro moliyaviy tizimga integratsiyasi, uning iqtisodiy barqarorligini mustahkamlash va investorlarning ishonchini oshirishga yordam beradi.

Xulosa

Xalqaro buxgalteriya standartlariga o'tish O'zbekistonning moliyaviy tizimini modernizatsiya qilishda va iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Bu jarayon O'zbekistonga global iqtisodiyotga integratsiyalashishda yordam beradi va korxonalarga xalqaro bozorlarda raqobatlashish imkoniyatlarini kengaytiradi. Shu bilan birga, bu tizimga o'tish jarayonida yuzaga keladigan texnik va iqtisodiy muammolarni hal qilish uchun hukumat tomonidan qo'shimcha islohotlar va qo'llab-quvvatlash zarur. O'zbekistonning buxgalteriya tizimining xalqaro standartlarga moslashishi uning iqtisodiy rivojlanishiga katta hissa qo'shadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. International Accounting Standards Board (IASB). (2020). International Financial Reporting Standards (IFRS) Foundation. <https://www.ifrs.org>
2. O'zbekiston Respublikasi. (2007). Buxgalteriya hisobi va moliyaviy hisobotlar to'g'risidagi qonun. <https://lex.uz>
3. IFRS Foundation. (2018). IFRS Standards and the future of financial reporting. IFRS Foundation.
4. Mavlyanova, M. (2015). Xalqaro buxgalteriya standartlari va ularning O'zbekiston iqtisodiy tizimidagi roli. O'zbekiston iqtisodiyoti, 5(2), 45-56.
5. Nurov, M. (2020). O'zbekistonda buxgalteriya tizimining modernizatsiyasi va xalqaro standartlarga moslashtirilishi. Xalqaro iqtisodiy tahlil, 7(3), 73-88.
6. Zhanar, D. (2019). Buxgalteriya hisobi va moliyaviy tahlil: O'zbekiston va xalqaro tajribalar. Tashkent: O'zbekiston davlat iqtisodiyot universiteti nashriyoti.

